

GLASBA

Koncertna glasbena sezona v l. 1954—1955.

Zaradi tragične smrti kralja Aleksandra I. se letošnja glasbena sezona vsaj v prvih mesecih narodne žalosti ni mogla prav razviti. Koncerti, v kolikor so se v tem času vršili, so bili v celoti ali vsaj deloma posvečeni spominu pokojnega vladarja. Ljubljanska Glasbena Matica je v začetku novembra 1954 počastila njegov spomin z žalnim koncertom, na katerem je v prvem delu izvajala Hrističevo Opelo, v drugem delu je pomnožen orkester odigral več skladb pretresljivega značaja. Prvi del koncerta je vodil ravnatelj Mirko Polič, drugi del L. M. Škerjanc. — Istemu namenu je bil posvečen tudi koncert Hubadove župe v frančiškanski cerkvi. Razen sedmerih žalnih spevov neimenovanega skladatelja (anonimnost tukaj ni na mestu, poslušavec ima pravico vedeti, čigava dela posluša) smo slišali nekaj orgelskih točk (p. Fr. Ačko) in nekaj samospenov z orglami. — Tudi vsakoletni novinarski koncert, na katerem so poleg naših najodličnejših zborov nastopili tudi vokalni in instrumentalni solisti, se je vršil v znamenju žalosti. Zato je odpadel, koncertnemu delu v veliko korist, tradicionalni zabavni del.

V prvih dveh mesecih tekočega leta smo imeli več manjših koncertov. Sezona za večje koncerte se je pričela šele v marcu. V proslavo 85 letnice prezidenta T. G. Masaryka je priredila ljubljanska Glasbena Matica pod pokroviteljstvom Jugoslovansko-češkoslovaške lige slavnostni koncert s pretežno češkim sporedom (Smetana: Slavnostna uvertura k operi »Libuša«; Janaček: Simfonična pesnitev »Taras Bulba«; Dvořak: Te Deum za soli, mešan zbor in orkester). Novost sta bila dva lužičko-srbska plesa v naivno prozorni instrumentaciji. Pestro instrumentirano, ritmično močno poudarjeno Gotovčev Simfonijsko kolo smo pred leti v Ljubljani že slišali. Koncert je vodil ravnatelj Mirko Polič. — V proslavo 50 letnice Družbe sv. Cirila in Metoda je priredila Glasbena Matica v marcu koncert z naslovom »Naša narodna pesem«. Koncert smo sprejeli z zelo mešanimi čuvstvi. Nekatere pesmi so bile res dostojno podane (zbor Glasbene Matice, deloma tudi Slovenski vokalni kvintet); vendar so si nekateri solisti dovolili prostosti, ki bi jih po zadnjih koncertih Akademskega pevskega zbora ne pričakovali. Bolestno smo občutili prepad med resnostjo, s katero APZ pripravlja svoje nastope, in med lahkomišelnim koketiranjem nekaterih solistov z občinstvom, ki žal še vedno rajši sprejema šlagerstvo podano lahko blago kot pa glasbeno visoko stoječe in s potrebno umetniško resnostjo izvajane skladbe. V prihodnji sezoni bomo slišali več zborov, ki bodo imeli na sporedu pretežno narodne pesmi. Zato ne bo odveč, ako opozorimo na pregovor, da »ni isto, ako dva delata isto«. Za vsak trajen uspeh je treba tudi temeljite priprave. — Med najbolj pomembne glasbene dogodke letošnje sezone štejemo ustanovitev slovenske filharmonije v Ljubljani. V zadnjih desetletjih smo doživeli že več podobnih poskusov, ki so se pa ponesrečili. Upamo, da zdaj ne bo ostalo samo pri poskusu. Idejo za ustanovitev so dali člani sami, predvsem naš mladi konservatorijski naraščaj, ki se mu hoče dela. Letošnji

prvi koncert je bil posvečen francoskim avtorjem (Berlioz, Franck, Rabaud, Dukas). Ker pa ima odbor v načrtu, da bo na vsakem koncertu izvajano tudi po eno domače delo, so za prvi nastop vzeli na spored Bravničarjevo Slovensko plesno burlesko. Sicer živahna in zvočna skladba se v tem okviru ni mogla prav uveljaviti. Koncert je dirigiral Rhené-Baton, eden najboljših dirigentov - gostov, kar smo jih zadnja leta slišali. Uspeh, ki ga je dosegel, nam je dokazal, da je naša filharmonija zmožna izvajati vsako svetovno delo, ako pravi mož zbudi v njej speče sile. — Trboveljski slavčki so ljubljenci ljubljanske koncertne publike. Zbor stoji še vedno na lepi umetniški višini, čeprav se zdi, da je zadnji čas zgubil nekoliko svoje svežosti in deloma zašel v mehaničen artizem. Na letošnjem koncertu je pel po večini Adamičeve pesmi, v katerih skladatelj prav dobro zadene otroški ton. Le kombinacija moškega zbora z mladinskim ni bila prav posrečena. — Veliko agilnost je pokazalo pevsko društvo »Slavec« (dirigent Rupnik). Od lanskega nastopa, s katerim je pa žal izgubilo simpatije poslušavcev, do letos je napravilo društvo velik korak naprej. Sicer tudi letos še ni bilo popolnoma kos stavljeni nalogi, a če bo vztrajalo z nezmanjšano energijo pri delu, se bo prirnilo med naše prve zборе. Hvale vredno je, da je postavilo na spored veliko domačih del novejših in starejših skladateljev, katerih se drugi redkeje lotijo (Dalmatin, Gerbič, Kogoj, Koporc, Rupnik). — Slovensko glasbeno društvo »Ljubljana« je dvakrat izvajalo Händlov oratorij »Mesijska«. V času, ko se pri nas izvaja razmeroma malo večjih del svetovne literature, moramo vsak tak nastop pozdraviti, čeprav ni izvajanje vedno tako dovršeno kot smo ga vajeni pri narodnih s stoletno glasbeno tradicijo. Dočim je prvi nastop kazal znake majhne negotovosti, se je drugi nastop v vsakem oziru bližal popolnosti. Orkester, zbor kakor tudi solisti (gospa Gjungjenac-Gavella in Bernot-Golobova, gg. Marjan Rus in Jože Gostič) so z razumevanjem sledili intencijam dirigenta dr. Antona Dolinarja. Koncert je bil poučen tudi za naš glasbeni naraščaj, ki more le redko slišati podobna dela. — V dnevih evharističnega kongresa je priredila Pevska zveza z nekako 2000 pevci velik evharistični koncert na prostem. Poleg krajše Puševe pesmi »Praznika svetega« sta bili na sporedu dve skladbi daljšega obsega: Premrlova kantata »Križu povišanemu« in Tomčeva po načinu starih zborovskih oratorijev grajena skladba »Odrešeniku sveta«. Občudovanja vredna je bila vnema, s katero so se naši, od glasbenega središča tudi najbolj oddaljeni zbori lotili precej težkih skladb, in pa vsestranska preciznost, s katero je Pevska zveza izvedla nastop. Koncert, ki ga je vodil zvezni pevodnja Marko Bajuk, je pokazal v primeri s koncerti zadnjih let velikanski napredek zborov in je moral zadovoljiti tudi kritičnega poslušavca.

Med priložnostnimi koncerti omenimo še akademijo v proslavo »Dneva podmladka Rdečega križa«, ki so jo priredile ljubljanske narodne, meščanske, srednje in strokovne šole. Ni bil to koncert v pravem pomenu, ampak pestra glasbena revija, pomešana z deklamacijami, simboličnimi prizori in rajalnimi nastopi. Glasbene točke so dokazale, da se v novejšem času glasba na naših šolah intenzivno goji. — Podoben spored je imela tudi akademija, ki so jo imele iste šole ob priliki razvítja praporov Podmladkov

Jadranske straže. — Glasbena Matica je počastila spomin pokojnega slovenskega skladatelja **Jakoba Aljaža** na ta način, da mu je vzdala na Šmarni gori spominsko ploščo, nekoliko prej je pa izvajala v Filharmoniji njegove boljše skladbe. Na dan odkritja so nastopili na Šmarni gori tudi okoliški pevski zbori z Aljaževimi skladbami, ki še zdaj vplivajo s svojo svežostjo.

Za glasbeno vzgojo občinstva so izredne važnosti koncerti manjšega obsega, ki jih je prirejala Glasbena Matica deloma v Filharmoniji deloma v Hubadovi dvorani. Ne le, da so navadno z večjo poglobljenostjo pripravljene, tudi spored kaže enotnejše lice. Zanimiv je bil koncert **klavirskega tria** (Rupel, Leskovic, Lipovšek) v decembru 1934. To je do sedaj naše najidealnejše vbrano komorno združenje, ki bo gotovo vplivalo tudi na naše glasbeno ustvarjanje. Spored je sicer pokazal tri časovno in stilno različne skladatelje (Čajkovski, Ravel, Turina), ki so jih pa izvajalci podali s popolnim vživetjem v njim lasten slog. — Član tega združenja, čelist **Bogomir Leskovic**, je nastopil v februarju s samostojnim koncertom treh klasičnih avtorjev (Tartini, Boccherini, Haydn). Njegovo igranje je tehnično dovršeno, tudi muzikalne poglobitve mu ne manjka. Spremljal ga je pomnožen matični orkester. — Še manjšega obsega, pa zelo instruktivnega značaja so **intimni koncerti** v Hubadovi dvorani, ki se bo z novimi, letos postavljenimi Jenkovimi orglami še bolj uveljavila kot koncertna dvorana, dasi ni akustika v njej najboljša. Med intimnimi koncerti, na katerih so nastopali najrazličnejši umetniki, so važni zlasti **Bachov**, **Händlov** in **Beethovenov** koncert.

V sezoni smo imeli tudi nekaj pomembnejših gostovanj. **Praški kvartet** (prej Zikov kvartet) je v januarju dvakrat napolnil filharmonično dvorano. Umetniška sila kvarteta se ni v novi zasedbi nič zmanjšala, izvajanje stoji na isti višini ko nekdanj. — Med uspele solistične nastope smemo uvrstiti koncert hrvatskega violinista **Zlatka Balokovića**, ki je ponesel ime svojega naroda po celem svetu. Rajši kot s klavirjem bi slišali vsaj važnejše točke sporeda z orkestralnim spremljanjem. — Tudi na kulturnem področju se kaže tesnejše sodelovanje Bolgarov in Jugoslovanov. Našim zborom, ki so ponesli našo pesem v Bolgarijo, so Bolgari letos dvakrat vrnilo obisk. Pri nas sta koncertirala moški zbor »**Rodina**« iz Sofije in mešan zbor »**Naroden hor**« pri katedrali sv. Trojice iz Ruse. Pri občinstvu vžiga zlasti preprost neizumetničen, res zborovski slog bolgarskih kompozicij, ki smo se ga pri naših vokalnih skladateljih že skoraj odvadili, zanimiva, včasih eksotična ritmika njegovih pesmi, do podrobnosti izdelano izvajanje in strumen zunanji nastop. Morda bomo imeli v prihodnji sezoni priliko slišati še njihova operna in simfonična dela. — Čelist **Slavko Popov** tehnično in muzikalno obvlada svoj instrument, le žal, da je šel njegov koncert skoraj neopaženo mimo občinstva. — Isto velja tudi za moški pevski zbor »**Opus**« iz Brna, ki se vrh tega v slabo akustični kazinski dvorani tudi glasovno ni mogel prav uveljaviti. — Poljski pianist **Raoul Koczalski** se je izkazal kot izvrsten interpret Chopinovih skladb. Njegov sicer čisto slučajni nastop je zapustil globok vtis.

Važne za vzgojo glasbenega naraščaja so javne konservatorijske produkcije. Ugotoviti moramo, da dobivajo od leta do leta enotnejše lice in stojijo tudi glede tehnične izvedbe na vedno lepši višini. Že iz naslovov: produkcija splošno slovanskega značaja, romantika, predklasika, klasika, impresionizem, moderna itd. razberemo, da stremi vodstvo za čim enotnejše zasnovanimi sporedi, ki nam vsakokrat pokažejo avtorje čisto določeno očitane dobe. Hvale vredni so tudi nastopi gojencev posameznih oddelkov (klavirski, orgelski) ali celo posameznih profesorjev (Janko in Tone Ravnik, mons. Premrl). Zanimivo bi bilo pritegniti tudi učence kompozicijskega oddelka, kar bi dalo novega impulza njihovem ustvarjanju.

V pregledu glasbene sezone še najbolj pogrešamo rednih simfonijskih koncertov. Morda bo novo ustanovljena filharmonija temu odpomogla. Le z rednimi koncerti bo mogoče občinstvo sistematično izobraževati in buditi v njem zanimanje za vsa dogajanja na glasbenem polju. M. Tomec

GLEDALIŠČE

Reinhardt in literatura

Pri Reinhardtju moramo porazdeliti literarna gledališka dela v več skupin: dela velikega tragičnega sloga: antika; Goethe in Schiller, Kleist in Hebbel; Lenz in Büchner ter končno Hoffmannsthal in Beer Hofmann; klasiki: Moliere, Calderon, Gozzi, Goldoni; Ibsen in Strindberg kot komorna igra; Frank Wedekind, Knut Hamsun; Tolstega družabne drame; moderne psihološke družabne drame; novejša struja: Sorge, Göhring, Stramm; opereta in muzikalna komedija; pantomina.

Če bi hoteli pokazati od vsake skupine reprezentativno delo, bi ne mogli, zakaj spoznali bi, da se vsaki teh iger drugače streže, da bi vsaka razbila dosedanjo vez in si ustvarila novo smer. Ni nikako čudo, da je začel režiser - revolucionar podajati prve podobe v nemških klasikih, postavim s Schillerjevimi revolucionarnimi dramami in se vedno in vedno spet povračal k njim. In prav tako ni nikako čudo njegova ljubezen do razvratnih dejanj in strasti, postavim do Lenza in Büchnerja. Kogar je kadarkoli že zajela in zavrtinčila revolucionarna vihra, ta šele lahko podoživi nepopisno režiserjevo strast in njegov notranji crescendo, ki ga zna prenesti iz lastne močne volje v trepetajočo odrsko polnost: le s takimi željnimi nasladami so razumljivi čudeži, ki jih je čudoma priklical Reinhardt iz konca drugega dejanja v »Kovarstvu in ljubezni«, iz Rollerjevega nastopa v »Razbojnikih«, iz konventa v »Dantonovi smrti«, iz začetnega prizora v »Kralju Oidipu«, ko množica rjove na pomoč, iz zbora judov v »Juditi«. Krik obupane, razdrte, boreče se človeške narave pa se more posrečiti le tistemu, kdor zna razliti pritajeno silo z nezmerno krvavečo boljo, tako kot je storil Reinhardt v Len-zovih »Vojakih« ali v Büchnerjevem »Vojičku«.

Poleg revolucionarnega Reinhardta imamo pa še drugega: z baročnim veseljem vsega prežetega oboževavca lišpa na španskem dvoru v »Don Carlosu«, uživajočega v lepotah umetniških govorov in v političnih spletkah v